

PROGRAMMA THEOLOGISCHE HOOGESCHOOL-DAG.

Woensdagavond 24 Sept., 8 uur: bid-
stand. Nieuwe Kerk, Kampen. Voorganger: prof.
Holwerda. Na afloop begroetingssamenkomst „Ons
gebouw" (naast de kerk).

Donderdag 25 Sept.:

Morgenvergadering: Toespraak
van den Rector, prof. Deddens.

Rede van ds E. Th. v. d. Born, Amers-
foort: „De kerk in de branding".

Middagvergadering: Sprekers:
..... (omdat ds Hagens verhinderd zal zijn, kan
de eerste spreker nog niet genoemd worden) en ds
C. Vonk van Schiedam. In de namiddagvergadering
ook gelegenheid tot aanbidding van geschenken.

5 Sept. 1947.

S. GREIJNDANUS.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

INZAKE OVERHEIDSMATREGELEN.

De Heer C. Korpershoek te Maasland schrijft mij
in verband met den brief van den Heer A. N. G.
Bruynis te Bodegraven: „Uit hoofde van mijn beroep
weet ik gelukkig, dat er in tal van bedrijven, die zich
naar de door de Overheid, op sociaal-economisch ge-
bied getroffen maatregelen, schikken, nog flink geld
wordt verdiend, ja, dat er op het oogenblik al veel
ondernemingen zijn, die hun goederen afleveren en
hun diensten verrichten tegen lagere dan door de
Overheid vastgestelde maximum prijzen en die des-
ondanks toch renderen. Voorts is het mijn ervaring,
dat, indien men een of ander distributie-goed niet
alleen best gebruiken kan, maar het ook beslist
noodig heeft, dit bij eerlijke invulling van een aan-
vraagformulier krijgt toegewezen".

Hier sta ik nu met mijne onwetendheid.
Mogelijk, dat er eenig verschil verklaard kan wor-
den uit onderscheid van beamtten en distributie-per-
sonnel. Maar overigens komt het mij door deze uit-
eenloopendheid van mededeeling inzake ervaring te
meer wenschelijk voor, dat betreffende zakenmen-
schen etc. met elkander spreken, elkander voorlich-
ten, gezamenlijk pogingen doen tot wegneming van
wat funest werkt in overheidsmaatregelen en be-
sluiten, door heldere aanwijzing waar de fouten lig-
gen, en hoe zij zouden kunnen worden weggenomen.
En nu sluiten we de behandeling van deze zaak
hiermee maar af.

5 Sept. '47.

S. GREIJNDANUS.

LITERATUUR EN KUNST

WAT HEEFT DE SCHILDERKUNST ONS TE ZEGGEN? III.

Het impressionisme droeg in zichzelf een vormver-
nietigend element.

Als zuiver picturale kunst moest het in uiterste
consequentie verschillende van haar beoefenaren op
den duur teleurstellen.

Die uiterste consequenties waren getrokken door
de luministen, die (in het begin van onze eeuw) langs
theoretischen weg er toe kwamen de kleuren te ont-
leden in hun samenstellende elementen en zodoende
door het onafgebroken naast elkander zetten van deze
elementen streefden naar zoo groot mogelijk licht-
effect. De grijsheid (vaak somberheid) van onze
Haagsche school maakte, vooral bij de Franschen,
plaats voor een sterk licht. Men schilderde graag de
hitte van den dag, met verblindend zonlicht en scha-
duwen, die ook vol licht zijn. Zonnestralen, die door
van den wind bewogen loover vallen, een licht, dat
de plastiek der vormen absorbeert en aanvreet.

De pointillisten kwamen er toe te schilderen met
stippen, in felle kleuren naast elkander gezet, die
onderling, door optische werking, versmelten tot de
gewenschte kleureffecten (geel naast blauw wordt b.v.
groen). Toorop ten onzent vertoont in zijn oeuvre nog
zoo'n pointillistische periode. Langs dezen weg was
geen verdere ontwikkeling mogelijk. Men verloor het
contact met het volle leven, de kunst dreigde te ver-
schralen door getheoretiseer. De opgaaf van „licht"
te schilderen was op zichzelf niet vruchtbaar genoeg.
Nooit te voren was men er echter in geslaagd de
atmosfeer, het buiten zijn, zoo te verwerkelijken. De
lichtheid en nerveusheid van toets grenst aan het on-
gelooflijke. Bij de pointillisten moest echter noodwen-
dig de techniek ontaarden in een kunstje.

De grootte der stippen was vrijwel als constant
gegeven, wilde men het gewenschte optische effect
verkrijgen. Behalve in de onderwerpen, was er niet
veel variatie in te brengen. Bovendien was deze me-
thode omslachtig en te beheerscht! De schilder was

er als het ware stip voor stip door gebonden en hij
kon zich niet driftig, geëmotioneerd, of, zoo ge wilt,
bezeten laten gaan.

Cézanne (Frankrijk 1839—1906) ging tusschen zijn
confraters doelbewust een anderen weg. Hij streefde
er naar om, met behoud van de picturale kwaliteiten
van het impressionisme en luminisme, te komen tot
een grootere monumentaliteit.

Het vormvernietigende element van het impressio-
nisme was Cézanne zich bewust geworden. Voor Cé-
zanne was de buitenwereld niet een spel van subtiële
toonarden, die alle vastheid van vorm verwaasde.

Integendeel, met groote hardnekkigheid en conse-
quentie zocht hij in zijn werken naar vastheid van
bouw. Met voorbijgaan van de kleinere details bracht
hij de verschijningen terug tot hun grondvormen als
bollen, cylinders, kegels, de kubus, de pyramide. Hij
doet dit stelselmatig in een groot en uitgebreid oeuvre,
trachtend naar steeds grootere soberheid, steeds groo-
ter eenvoud.

Hij schildert een kop in enkele groote vlakken, een
landschap in een schijnbare chaos van vlekken. Maar
op een afstand lost deze chaos zich op in een welbe-
wuste ordening van breed uitgemeten plans, een ma-
jestueuze rust en vastheid van bouw.

Zijn stillevens zijn met uiterste zorg opgebouwd, hij
laat niets aan het toeval over.

Met groote verbeterheid en boersche vasthoudend-
heid creëert Cézanne de rust, zijn oeuvre ontwikkelt
zich met innige noodzaak, als door dezelfde wetten,
die een kristal doen groeien.

Voor hem is er geen sprake van het zooals het uit-
komt, neersnijden van een of ander onderwerp, dat
hem picturaal ontmoet, als een flits, als in een oogen-
blik tot werkelijkheid gesteld.

Neen, hij voert de kunst terug tot monumentaliteit,
tot hoogere waarden als van het oogenblik. Een land-
schap van Cézanne strekt zich uit als voor de eeuwig-
heid, het is tijdloos, de zon staat er stil als te Gibeon.
Hij ontleent de verschijningen de onrust van het
oogenblik, verduurzaamt de vergankelijke dingen door
te speuren naar wat zij aan vastheid in zich bergen,
hij laat niet toe dat het licht hen aanvreet.

Anderen gingen voort op den door hem aangegeven
weg. Zij gingen den weg van nog grootere abstractie.
Zij trachtten hun kunst alle tijdelijkheid te ontnemen,
iedere nog zoo geringe aanduiding van de verganke-
lijke waarden.

Sommigen gingen den weg van een vrij grof kubis-
me, het herleiden van de vormen tot hun meetkundige
grondvormen, wat echter al spoedig voerde in de
regionen der abstracte kunst.

Voor wij die uitingen bezien, moeten wij den grooten
tegenhanger van Cézanne behandelen, Vincent van
Gogh (1853—1890). Van Gogh verliet om geheel
andere redenen het impressionisme. Het kon hem
als mensch niet bevredigen. Voor hem had het zuiver
picturale spel geen bekoring. Noch voelde hij zich ge-
drongen den vorm te redden.

In den beginne, stuntelig en droog, alle flair en
weergaloos vlotte techniek van het impressionisme
ontberend, zoekt hij den weg tot het hart, legt hij
zijn oor te luisteren aan het leed van den arme. Hij
is niet de trotsche, hautaine kunstenaar, die met toe-
geknepen oogen de schilderachtige armoede beziet.
Hij ziet het met ontzetting, met mededoogen. Het ont-
roert hem niet alleen als artist, het raakt hem tot
in het hart als mensch. Op slecht papier met slecht
gereedschap worstelt hij met diep menselijke pro-
blemen. Hij heeft daarbij niet de bedoeling iets
„moois" te leveren, iets aangenaams!

Zijn „aardappelers" is geen grootsch en briljant
tafereel, geen gehuiver van licht in een donkere ruim-
te, geen getoovert van glansen op het witte haar van
den ouderdom, geen weelde van grijsen op oude mu-
ren. Er is niet de minste poging gedaan om de ar-
moede te verzachten tot een artistieke kitteling.

Een landschap is voor Vincent van Gogh niet een
verzameling kleuren, die het oog verrukken, niet een
geval waar een schilderij van te maken is. Neen, het
is het milieu, waar de mensch in het zweet zijns aan-
schijns in eerlijken arbeid werkt en ploetert voor zijn
levensonderhoud.

Een stoel is het voorwerp, waar de mensch op zit,
waar hij op uitrust, het is een deel van zijn leven.
Met liefde en volle overgave schildert hij zijn slaap-
kamer, min of meer onbeholpen in de perspectivische
weergave, maar met dien trek naar het menselijke,
die de levenloze voorwerpen geheimzinnig doet leven.

Schildert hij een paar oude schoenen, dan is het
niet de kleur die hem ontmoet, noch zoekt hij als
een Cézanne hen te ontrukken aan hun schamelijke
tijdelijkheid, neen, zij ontmoeten hem door hun men-
schelijkheid. Zij vertellen van de vereelde voeten, die
er jarenlang moeizaam in rondgetrapt hebben. Arme
voeten.

Achter alles ziet Van Gogh den mensch, het be-
zielende leven.

Ook als zijn palet lichter gaat worden en hij beroerd
wordt door de problemen van het luminisme, zal hij
nooit voor zuiver picturale waarden de banden ver-
breken, die alle dingen met den mensch verbinden.

Altijd weer vertolkt hij dat groote levensgevoel,
dat voor hem alles, ook het levenloze, met een intens
leven bezielt. Hij is als de Boeddhist, voor wien zelfs
de steenen bezielt zijn.

Het felle leven laat op uit zijn korenvelden, waar

de trillende middaghitte boven hangt, het gonst van
myriaden insecten.

Als vlammen slaan de boomen den grond uit. Deze
mensch schildert met zijn hart, een groot en edel hart.
Een onvergankelijke roem is zijn deel, omdat hij de
kunst nieuwe wegen wees. Wegen, die door het hart
gaan en niet alleen door het oog.

Zijn heele leven is een worsteling geweest om dat-
gene te kunnen uitdrukken, wat hem bewoog. Hij ge-
lijkt daarin Rembrandt. Voor zijn eigen gevoel heeft
hij het nooit bereikt, schoot hij altijd te kort.

Men moet zijn oeuvre in zijn geheel bezien, het is
een boek, dat in zijn geheel gelezen moet worden. Zijn
werk leeft voort in talloze reproducties, een half en
zielloos leven, gewoonlijk door de keuze der (ver-
koopbare!) onderwerpen, een slecht beeld gevend van
den grooten kunstenaar, die Van Gogh was.

Om hem ten volle te kunnen genieten moet ge de
origineelen zien in hun ongetemde kracht en sublieme
techniek.

Van Gogh, Cézanne, twee tegenstellingen, twee
eindpunten van een lange ontwikkeling, de een voer-
end naar het abstracte, de ander naar het mensche-
lijke.

A. MIDDELHOEK.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN

BELOFTE EN TOEZEGGING.

(Antwoord aan ds Hoeksema.)

Hoe reageert ds Hoeksema op onze artikelen? De
lezers van „De Reformatie" hebben er recht op, dat
te weten. We onderbreken daarom de voortzetting van
onze reeks om iets van ds Hoeksema op te nemen.
Jammer genoeg heb ik nog niet zijn kanteekeningen
op mijn eerste artikelen in bezit. Maar na de ontvangst
van zijn nauwkeurig geformuleerde vragen (zie ons
blad van 12 April) en mijn eerste artikel als ant-
woord daarop (zie „Ref." 7 Juni) bevat nu „The
Standard Bearer" van 1 Aug. allereerst een zorgvul-
dige vertaling van mijn artikel, waarna ds Hoeksema
het volgende opmerkt (ik vertaal):

„Tot zoo ver de vertaling.
Er is één punt in het artikel van ds Doekes, waar-
op ik dadelijk de aandacht moet vestigen. Het betreft
de vraag, of in de geschriften der vrijgemaakten iets
aanleiding gaf tot mijn vraag betreffende de aange-
haalde onderscheiding tusschen belofte en toe-
zegging.

Het spijt mij, dat ik op dit oogenblik geen tijd heb
om opnieuw het overvloedige materiaal te doorzoe-
ken, dat mij na de beëindiging van den oorlog werd
toegezonden, en dat op deze kwestie betrekking heeft.

Ik schrijf dit in groote haast, omdat ik op het punt
sta, Grand Rapids te verlaten voor een reis naar het
Westen, en er prijs op stel, het artikel van ds Doekes
op te nemen in het zoo mogelijk eerstvolgende num-
mer van ons blad.

Laat mij hierover dit zeggen, dat ik soms uit ge-
schriften van de vrijgemaakten den indruk kreeg, dat
zij den term „toezegging" (gesproken belofte, „the
spoken pledge") de voorkeur geven boven de uitdruk-
king „belofte", omdat hij zich gemakkelijker leent
om de gedachte van een conditionele belofte uit te
drukken. En het citaat, dat ds Doekes hierboven aan-
haalde uit de „Verklaring van Gevoelen", versterkt
mij juist in die overtuiging.

Ik geloof dat ik juist nu, min of meer „offhand"
(voor de vuist weg), kan verklaren hoe ik dezen in-
druk ontving.

Ik verwijs naar „De Reformatie", jrg. 22, no. 12,
waar dr Schilder de volgende synodale verklaring
becritiseert (de vervangingsformule, L. D.):

„In de belofte betuigt Hij niet alleen, dat een iege-
lijk, die in den Zoon gelooft het eeuwige leven heeft,
maar zegt Hij ook den Heiligen Geest toe, Die het ge-
loof werkt, waardoor Hij ons Christus en al Zijn wel-
daden deelachtig maakt".

Prof. Schilder klaagt, dat de synode in gebreke
bleef scherpe en zuivere onderscheidingen te maken,
speciaal ten aanzien van de beteekenis van den term
belofte. En dan schrijft hij verder (hier citeert ds
Hoeksema vervolgens, wat prof. Schilder schreef in
ons blad no. 12, pag. 1, kol. 1—2, L. D.):

„Prof. Schilder vestigt dan de aandacht op een
onderscheiding, die de vaders maakten tusschen be-
lofte en pollicitatie. Nu is een pollicitatie een
belofte zonder wederkeerigheid, d.w.z. een belofte,
die niet aanvaard is door de partij aan wie zij gedaan
werd. Ze is daarom een onvoorwaardelijke belofte.
En prof. Schilder schrijft zelf in dit verband:

„Heel de kwestie van voorwaardelijke of onvoor-
waardelijke heilsbelofte hangt hiermee samen".

Uit dit alles, en ook uit andere passages in de ge-
schriften van de vrijgemaakten, mede ook in verband
met de onderscheiding die zij maken tusschen „schen-
king" en „in bezit stellen", kreeg ik den indruk dat
zij een onderscheiding maakten tusschen belofte
en toezegging. De belofte is een algemeene ver-
klaring, aan niemand particulier geadresseerd: „Wie
in den Zoon gelooft, die heeft het eeuwige leven";
de toezegging is de belofte, geadresseerd aan parti-

CORR

Het
over h
31 Ma
geven
voldoe
3 Octo
„De Re
naam v
Abom
neerd, r
betalen.

culiere
gen, de
die ged
onvoorw

Deze 2
Reforma
ALLE h
geboorte
En de
hun TOE
verzorg
beste ke
waardelij

Met h
ds Doek
Hoewe
derschei
scheiding
als volgt

a. De
verzeke
zij, die g
gellijke u
b. De
adressee
Is dez
En, in
de terme
gebruike
de betel
zeggi
te in d
Tenslo
belofte a
ring aan

Tot zo
zijn opm
verder h
In de
haalde c
stellen, d
den voor
haalde n
der gesch
dat ds H
gesloten.

In no.
door ds
zeggen n
doceer
n e g e
prof. Sch
derzoek v
doop ver
individue
uitdrukki
daardoor
belofte n
als 't w
ken (en v
den, of z
belofte z
geloovige
zegging"
verbondsb
is aan all
mee de „l
scheiden
zou zijn.
merken, d
Schilder.

Dat ds
schen de
meent te
„voorwaar
bewijzen t
in Juni 19
de groep
bijlage op
We verwij
vers zich
teerde (et
waardelij
zeggen da
..... niet
d. met b

Op de
ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds

ds Hoekse
te zijde h
ken tussel
zooals ds